

РАДА СУДДІВ УКРАЇНИ

01601, м. Київ, вул. Липська, 18/5, тел.: (044) 277-76-29

30 серпня 2023 року

м. Київ

Р І Ш Е Н Н Я

№ 37

Заслухавши та обговоривши інформацію Голови Ради суддів України Моніча Б.С. стосовно позиції Ради суддів України щодо законопроекту №9454 від 03 липня 2023 року про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо запровадження додаткових процедур для зміцнення довіри суспільства до судової влади та щодо законопроекту №9454-1 Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо запровадження додаткових процедур для зміцнення довіри суспільства до судової влади від 11 липня 2023 року, відповідно до частини восьмої статті 133 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та Положення про Раду суддів України, затвердженого X позачерговим з'їздом суддів України 16 вересня 2010 року (з подальшими змінами), Рада суддів України

в и р і ш и л а:

1. Затвердити позицію Ради суддів України щодо законопроекту №9454 від 03 липня 2023 року про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо запровадження додаткових процедур для зміцнення довіри суспільства до судової влади та щодо законопроекту №9454-1 Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо запровадження додаткових процедур для зміцнення довіри суспільства до судової влади від 11 липня 2023 року, що додається.

2. Надіслати позицію Ради суддів України щодо вказаних законопроектів до Вищої ради правосуддя та Комітету Верховної Ради України з питань правової політики.

Голова
Ради суддів України

Б.С. Моніч

Додаток

до рішення Ради суддів України
від 30 серпня 2022 року № 37

Позиція РСУ щодо законопроекту №9454 від 03 липня 2023 року про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо запровадження додаткових процедур для зміцнення довіри суспільства до судової влади та щодо законопроекту №9454-1 Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо запровадження додаткових процедур для зміцнення довіри суспільства до судової влади від 11 липня 2023 року.

Рада суддів України ознайомила з проектом Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо запровадження додаткових процедур для зміцнення довіри суспільства до судової влади", реєстраційний № 9454 від 03 липня 2023 року, внесений на розгляд Верховної Ради України у порядку законодавчої ініціативи народними депутатами України: Масловим Д.В. (IX скликання), Калауром І.Р. (IX скликання), Стефанчуком М.О. (IX скликання), Павлішом П.В. (IX скликання), Дирдіним М.С. (IX скликання), Ватрасом В.А. (IX скликання), Васюком О.О. (IX скликання), який розроблено з метою зміцнення довіри суспільства до судової влади та інститутів правосуддя, а також посилення авторитету суддів в державі.

Проектом Закону запропоновано встановити, що в разі вручення повідомлення про підозру у вчиненні корупційного кримінального правопорушення одному із суддів відповідного суду та прийняття Вищою радою правосуддя рішення про надання згоди на затримання, утримання під вартою чи арешт такого судді або про його тимчасове відсторонення від здійснення правосуддя, Вища рада правосуддя може прийняти рішення про проведення моніторингу відповідного суду, у якому такий суддя здійснює правосуддя.

Моніторинг здійснюється стосовно всіх суддів відповідного суду шляхом перевірки належного виконання суддями відповідного суду їх обов'язків, наявності ознак вчинення ними дисциплінарних проступків, а також законності джерела походження майна.

Під час такого моніторингу Вища рада правосуддя може запитувати інформацію від будь-яких осіб, викликати суддів та працівників суду для отримання пояснень з питань, стосовно яких проводиться моніторинг.

Одержання за результатами такого моніторингу інформації, що може свідчити про наявність ознак вчинення суддею відповідного суду дисциплінарного проступку (зокрема істотного), грубого чи систематичного нехтування обов'язками, що є несумісним зі статусом судді або виявило його невідповідність займаній посаді, а також інформації, що викликає обґрунтований сумнів у законності джерела походження майна, є підставою початку здійснення дисциплінарного провадження щодо такого судді.

Проектом також пропонується встановити, що з метою утвердження суспільної поваги до звання судді Верховного Суду та підтримки авторитету правосуддя, укріплення суспільної довіри до Верховного Суду, забезпечення впевненості суспільства в чесності та непідкупності суддів Верховного Суду, Вища рада правосуддя невідкладно розпочинає проведення моніторингу роботи Верховного Суду щодо всіх суддів Верховного Суду.

Проектом Закону передбачено також, що якщо на момент початку дисциплінарного провадження, розпочатого за наслідками моніторингу роботи суду, щодо судді розпочаті також інші дисциплінарні провадження, такі провадження здійснюватимуться Дисциплінарними палатами Вищої ради правосуддя першочергово.

Проектом Закону також запропоновано встановити, що стосовно судді, а також стосовно особи, яка претендує на зайняття посади судді (кандидат на посаду судді), може бути проведено психофізіологічне опитування із застосуванням поліграфа за рішенням Вищої ради правосуддя.

Опитування може здійснюватися в межах дисциплінарного провадження, проведення моніторингу роботи суду, а також під час розгляду питання про призначення кандидата на посаду судді відповідно до рекомендації Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Опитування полягатиме в нешкідливому для життя і здоров'я людини опитуванні судді (кандидата на посаду судді) з використанням поліграфа - багатоканального пристрою, призначеного для ресстрації та запису в реальному часі показників емоційного напруження особи, що виникає як реакція на інформацію у вигляді слів, зображень тощо.

Метою опитування судді (кандидата на посаду судді) є отримання інформації про ймовірну достовірність відповідей особи на питання пов'язані з можливими правопорушеннями, її доброчесністю, дотриманням правил суддівської етики, законністю походження майна, обставин, які можуть бути чи є підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності, або інших обставин, які можуть негативно вплинути на суспільну довіру до судової влади.

Результати опитування є конфіденційними, не підлягають оприлюдненню, можуть використовуватися як одне із джерел інформації, що підлягає оцінці разом з іншою сукупністю зібраної інформації і матеріалів. Вони не можуть бути підставою для притягнення судді (кандидата на посаду судді) до відповідальності, а також підставою для відмови у внесенні Президентом України подання про призначення судді на посаду.

Опитування судді (кандидата на посаду судді) проводиться за його згодою. Відмова особи від проходження опитування під час розгляду питання про призначення кандидата на посаду судді, є підставою для відмови у внесення Президентом України подання про призначення судді на посаду, крім випадків наявності в особи документально підтверджених медичних протипоказань.

Водночас Рада суддів України застерігає, що такі нововведення свідчать про те, що законодавець фактично намагається:

- 1) надати Вищій раді правосуддя повноваження органу досудового розслідування;
- 2) застосувати принцип колективної відповідальності для усіх суддів суду у разі виявлення ознак вчинення корупційного кримінального правопорушення, або дисциплінарного проступку (зокрема істотного), грубого чи систематичного нехтування обов'язками хоча б одним суддею цього суду.

У свою чергу, звертаємо увагу, що відповідно до положень частини другої статті 61 Конституції України визначено саме принцип персональної відповідальності згідно з яким юридична відповідальність особи має індивідуальний характер. Таким чином за діяння одного судді весь суддівський корпус певного суду не може нести колективну відповідальність шляхом застосування до нього негативних наслідків у вигляді проведення моніторингу суду.

У своїй публікації "Інструменти забезпечення верховенства права у постконфліктних державах. Перевірка: основи проведення" (HR/PUB/06/5, 2006) Управління Верховного комісара ООН з прав людини виклало основи проведення перевірок та інституційних реформ, які мали використовувати працівники Організації Об'єднаних Націй під час консультацій щодо підходів до вирішення проблем інституційних та кадрових реформ у постконфліктних державах, шляхом створення процесу перевірки, який би виключав з органів державної влади недобросовісних осіб. У відповідних частинах публікації зазначено (на сторінках 4 та 5):

"Перевірка є важливим аспектом кадрової реформи у країнах перехідного періоду. Перевірка може характеризуватися як оцінка доброчесності для визначення відповідності роботі на державній службі. Доброчесність стосується дотримання працівником міжнародних стандартів у сфері прав людини та професійної поведінки, у тому числі правомірності фінансової діяльності. Державні службовці, які відповідно до міжнародного права несуть персональну відповідальність за грубі порушення прав людини або тяжкі злочини, продемонстрували цілковиту відсутність у них доброчесності та підірвали довіру громадян, яким вони мають служити. Громадяни, зокрема жертви зловживань, навряд чи довірятимуть і покладатимуться на державну установу, яка залишає на посадах або наймає недобросовісних осіб, що кардинально погіршить спроможність установи виконувати свої службові обов'язки. Процеси перевірки спрямовані на усунення з державної служби недобросовісних осіб з метою (відновлення) встановлення довіри громадськості та (повторного) надання законності державним установам.

Доброчесність визначається поведінкою особи. **Тому процедури перевірки мають ґрунтуватися на оцінці індивідуальної поведінки.** Очищення та інші масштабні звільнення виключно на основі групової чи партійної приналежності, застосовуються, як правило, дуже широко і призводять до звільнення добросовісних державних службовців, які не несуть персональної відповідальності за попередні зловживання. Водночас групові звільнення можуть також застосовуватися до вузького кола осіб і не охоплювати тих, хто вчинив зловживання, але не був членом цієї групи. Таке широке застосування колективних процесів порушує основоположні стандарти належної процедури, та навряд чи призведе до досягнення переслідуваних реформою цілей, оскільки може призвести до звільнення працівників, чий досвід є необхідним у постконфліктний чи поставторитарний період, а також призвести до утворення групи незадоволених працівників, здатної підірвати такий перехідний процес".

Крім того, такі положення порушують принцип презумпції невинуватості, що визначений статтею 62 Конституції України, оскільки підозра у вчиненні корупційного кримінального правопорушення не є остаточним рішенням, на відміну від обвинувального чи виправдувального вироку суду. В такому випадку без доведення вини судді, якого підозрюють у вчиненні корупційного кримінального правопорушення, покладення негативних наслідків на всіх суддів суду є очевидно передчасним.

Отже, передбачені законодавцем положення щодо проведення моніторингу роботи судів порушують нормативно-правові приписи Основного закону України.

Крім того, наділення Вищої ради правосуддя повноваженнями органу досудового розслідування суперечить її правовому статусу, визначеному статтею 1 Закону України "Про Вищу раду правосуддя", як колегіального, незалежного конституційного органу державної влади та суддівського врядування.

Стосовно опитування суддів (кандидатів на посаду судді) з використанням поліграфу, то положення законопроекту містять латентний законодавчий примус, оскільки пунктом 3 частини дев'ятнадцятої статті 79 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" законодавець пропонує зміни, які ставлять кандидата на посаду судді у пряму залежність надати свою згоду для проходження подібного опитування, оскільки у зворотному випадку Вища рада правосуддя може відмовити у внесенні Президентові України подання про призначення судді на посаду з підстави відмови кандидата від проходження психофізіологічного опитування із застосуванням поліграфа за відсутності медичних протипоказань.

При цьому виникає конкуренція норм у сукупності із абзацом 3 частини шостої статті 62-1, де визначено, що результати опитування не можуть бути підставою для

притягнення судді до відповідальності, а також підставою для відмови у внесенні Президентом України подання про призначення судді на посаду.

Аналогічний підхід щодо неврахування принципу добровільності надання згоди для проходження поліграфа застосований і у запропонованих змінах до абзаців 2, 3 частини другої статті 82 Закону України "Про судоустрій та статус суддів", якими він латентно нівелюється.

На сьогодні спеціальний закон про застосування поліграфа в Україні відсутній.

Існують лише положення підзаконних актів, які прямо або опосередковано визначають порядок застосування психофізіологічних досліджень з використанням поліграфа у вузькій сфері застосування (наприклад Інструкція про порядок використання поліграфів у Національній поліції України, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України № 920 від 13.11.2017). Таким чином наразі не врегульовано питання:

- мети проведення дослідження/опитування за допомогою комп'ютерного поліграфа;
- правового статусу особи, яка залучається для проведення дослідження/опитування за допомогою комп'ютерного поліграфа – "поліграфолог", вимоги щодо його кваліфікації, отримання ліцензії на проведення таких досліджень/опитувань та необхідності включення інформації про нього до реєстру атестованих судових експертів;
- порядку навчання поліграфолога та отримання ним відповідної освіти;
- використання результатів дослідження/опитування за допомогою комп'ютерного поліграфа в якості самостійних доказів;
- переліку медичних протипоказань для застосування комп'ютерного поліграфа;
- процесуальної форми проведення опитування за допомогою комп'ютерного поліграфа (наприклад в межах проведення судової психологічної експертизи) тощо.

У даному контексті варто зазначити, що відповідно до пункту 6.8 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України № 53/5 від 08.10.1998 (зі змінами) з метою отримання орієнтувальної інформації можуть проводитися опитування із застосуванням спеціального технічного засобу - комп'ютерного поліграфа. Предметом опитування із застосуванням спеціального технічного засобу - комп'ютерного поліграфа є отримання орієнтувальної інформації щодо: ступеня ймовірності повідомленої опитуваною особою інформації; повноти наданої опитуваною особою інформації; джерела отриманої опитуваною особою інформації; уявлень опитуваної особи про певну подію; іншої орієнтувальної інформації, необхідної для конструювання версій розслідування певних подій.

Аналіз вказаного пункту свідчить про те, що інформація, отримана у процесі проведення досліджень за допомогою поліграфа, є лише орієнтувальною і не може підтверджувати наявність вини. Тобто проведення опитування із застосуванням спеціального технічного засобу - комп'ютерного поліграфа не є окремим видом експертизи, а лише методом отримання орієнтовної інформації в межах психологічної експертизи.

Вважаємо, що всі зазначені вище питання спочатку мають бути вирішені шляхом прийняття спеціального закону про застосування поліграфа в Україні.

Щодо застосування методу опитування із застосуванням спеціального технічного засобу - комп'ютерного поліграфа у країнах світу варто відмітити, що посилення законодавця на застосування поліграфа у низці країн світу є необґрунтованим, оскільки містить лише загальну інформацію без конкретних посилань на чинне законодавство цих країн, а також на наявні прецеденти його застосування в цих країнах.

Крім того, на сьогоднішній день відсутнє масштабне дослідження обґрунтованості ефективності застосування такого методу, яке свідчило б про достовірність результатів, отриманих в процесі такого застосування. Посилання законодавця на те, що в Україні такий метод запроваджено в окремих сферах суспільних правовідносин також не підкріплений ні реальними прецедентами, ні статистикою ефективності його застосування.

Важливо зазначити, що питання застосування детектора брехні є дискусійним серед професійних психологів, оскільки дані отримують на підставі дослідження дихання в області грудей, дихання в черевній області (діафрагма), електропровідності шкіри, кровонаповнення в периферичних судинах, серцевого ритму, артеріального тиску, які безпосередньо залежать від суб'єктивного фактору, а саме належного трактування поліграфолога, який відповідно, як вже зазначалось вище має бути високваліфікованим. У такому контексті вважаємо, що особа, яка проводить таке дослідження має мати відповідну ліцензію, а також законодавцем має бути визначена відповідальність такої особи, як це встановлено для експертів.

Відповідно до пунктів 1 та 2 Основних принципів незалежності судових органів, схвалених резолюціями №№ 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року, незалежність судових органів гарантується державою та закріплюється в конституції або законах країни. Усі державні та інші установи зобов'язані шанувати незалежність судових органів та дотримуватися її. Судові органи вирішують передані їм справи безсторонньо, на основі фактів та відповідно до закону, без будь-яких обмежень, неправомірного впливу, спонукань, тиску, погроз або прямого чи непрямого втручання з будь-якого боку і хоч би з яких причин.

Рекомендація № CM/Rec(2010)12 Комітету міністрів Ради Європи від 17 листопада 2010 року щодо незалежності, ефективності та обов'язків суддів містить положення про те, що виконавча та законодавча влада повинні гарантувати незалежність суддів і утримуватися від дій, які можуть підірвати незалежність судової влади або довіру суспільства до неї.

Відповідно до положень статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, метою забезпечення незалежності судової влади є гарантування кожній особі основоположного права на розгляд справи справедливим судом тільки на законній підставі та без будь-якого стороннього впливу.

Незалежність судової влади є головною умовою забезпечення верховенства права, ефективного захисту прав і свобод людини та громадянина, юридичних осіб, інтересів суспільства й держави.

Незалежність і недоторканність суддів гарантують статтями 126 і 129 Конституції України, якими встановлено, що судді при здійсненні правосуддя незалежні й підкоряються лише закону. Законом України "Про судоустрій і статус суддів" визначені умови виконання професійних обов'язків суддів та правові засоби, за допомогою яких забезпечується реалізація конституційних гарантій самостійності судів та незалежності суддів.

Зокрема, статтею 6 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" встановлено, що втручання у здійснення правосуддя, вплив на суд або суддів у будь-який спосіб, неповага до суду чи суддів, збирання, зберігання, використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб з метою дискредитації суду або впливу на безсторонність суду, заклики до невиконання судових рішень забороняються і мають наслідком відповідальність, установлену законом.

На нашу думку законодавцем у пояснювальній записці знехтувано презумпцією невинуватості та здійснено посилання на ситуацію, що склалась навколо колишнього Голови Верховного Суду, починаючи з 15 травня 2023 року.

Проте, на сьогоднішній день у відкритій кримінальній справі тривають слідчі дії, тому вкотре треба закликати до очікування результатів неупередженого розслідування цієї справи та винесення кінцевого рішення Вищим антикорупційним судом.

Крім того, звертаємо увагу на нульову толерантність Ради суддів України до корупції, але акцентуємо, що саме через призму неупередженого, законного, процесуально дотриманого слідства можна відокремити чесних, високоморальних і професійних суддів від тих, хто не витримав випробування судовою владою.

Надзвичайно важливо, щоб ті судді, які реально не причетні до цього випадку, могли б і надалі здійснювати правосуддя, відстоюючи законність і справедливість. Відповідно посилення законодавця на вказану вище ситуацію свідчить про ознаки тиску на всю судову систему України, а також вказане обґрунтування пояснювальної записки створює викривлене бачення в суспільства та створює середовище для недовіри до правосуддя в цілому, що є неприпустимим.

Також варто зазначити, що з початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, відповідно до Звітів про стан протидії корупції за 2022 рік та про стан протидії корупції за 3 місяці 2023 року, що розміщені на офіційному веб-сайті "Портал МВС" (<https://mvs.gov.ua/uk/activity/prevention-corruption/statistika>) зафіксований лише один випадок, коли професійного суддю притягнуто до відповідальності у вигляді покарання – штраф за вчинення корупційного правопорушення.

Отже, говорити про масовість корупційного явища в судах України немає підстав. Крім того в медіа неодноразово висвітлювались випадки, які містять корупційні ознаки щодо посадових чи службових осіб інших органів державної влади.

У відповідності до вищевикладеного вважаємо, що безумовно необхідно боротися з корупцією в Україні, проте, запропоноване законодавцем обґрунтування прийняття законопроекту № 9454 від 03.07.2023 є дискредитаційним та таким, що викривлює об'єктивну реальність щодо суддів та органів судової влади України.

З огляду на викладене вважаємо, що проект Закону про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо запровадження додаткових процедур для зміцнення довіри суспільства до судової влади у запропонованій суб'єктом законодавчої ініціативи редакції з врахуванням окреслених вище проблемних питань не обґрунтовує визначену в Пояснювальній записці потребу в його прийнятті і не спроможний виконати визначену в Пояснювальній записці мету - зміцнити довіру суспільства до судової влади і інститутів правосуддя та посилити авторитет суддів в державі, відтак, Рада суддів України не може підтримати його прийняття.

Щодо законопроекту №9454-1 Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо запровадження додаткових процедур для зміцнення довіри суспільства до судової влади від 11 липня 2023 року то цей проект Закону є альтернативним до законопроекту № 9454 і по суті передбачає аналогічні процедури.

Так, на відміну від основного проекту Закону, альтернативним пропонується надати ВРП повноваження проводити моніторинг роботи суду також у разі вручення судді повідомлення про підозру у вчиненні злочину проти основ національної безпеки України.

Також ним передбачається і опитування суддів (кандидатів на посаду судді) з використанням поліграфу.

З огляду на викладені вище обґрунтування, Рада суддів України не може підтримати прийняття вказаного законопроекту.